

Vanhuus ja vanhojen ihmisten sairaudet kirjailijoiden kuvaamana

Jukka Mustonen

Taustaa

Tässä kirjoituksessa kuvaan kirjailijoiden näkemyksiä vanhenemisestä ja vanhuudesta. Aineistona olen käyttänyt kirjoja, joita olen lukenut 30 vuoden aikana. Teksti kokoaa yhteen ja esittelee lainauksien avulla ja lyhyesti kommentoiden aihetta käsitteleviä teemoja. Kirjoittajana pyrin näin välittämään lukijoille kirjallisuuden antamaa kuvaa vanhuudesta ja vanhenemisestä kaikessa moninaisuudessaan.

Missä iässä vanhuus alkaa?

Kirjailijoiden mukaan vanhuus voi alkaa jo 40 vuoden iässä ja siitä ylöspäin varsin korkeaan ikään asti, ilmeisesti kunkin aikakauden ja kulttuuripiirin käsityksiä kuvastaen. Alexander Solženitsyn: ”Minä olen kolmekymmentäseitsemän vuotias. Kolmen vuoden päästä olen jo vanha mummo” (*Ensimmäinen piirini*). Mika Waltari: ”Neljäkymmentävuotiaana. Luulen elämän syksyn jo tulleen” (*Johannes Angelos*). Raija Oranen: ”Gustaf olisi pian nelikymmenvuotias. Ei se vanhuutta vielä merkinnyt, mutta nuoruuden katoamista kyllä” (*Metsästäjän sydän*).

50-vuotias voi olla vanha tai sitten ei vielä. F.E. Sillanpää: ”Hän on vanha, viidenkymmenen ikäinen” (*Hurskas kurjuus*). Antti Tuuri: ”Se oli jo vanha mies, yli viisikymmentä vuotias” (*Suuri asejuna Pietarista*). F.M. Dostojevski:

”Ja voiko puhuakaan vielä vanhuudesta viidenkymmenenkolmen vuoden iässä?” (*Riivaaajat 1*).

Gabriel Garcia Márquez: ”Hänen mukaansa lääketieteellisestä näkökulmasta ikäraja voisi olla kuusikymmentä vuotta” (*Rakkautta koleraan aikaan*). Maksim Gorki: ”Minähän olen jo vanha, yli kuusikymmentä kevättä on livahtanut ohitseni” (*Lapsuuteni*).

70 vuotta on ilmeisen merkittävä ikä. Kirjassaan *Bospor Express* Antti Tuuri kertoo: ”Muistin lukeneeni Raamatusta, että ihmisen ikä on 70 vuotta ja mikä siitä yli menee, on armoa.” ”Ihmisen ikä on jo Ison Kirjankin mukaan seitsemänkymmentä, korkeintaan kahdeksänkymmentä”, todistaa puolestaan Tapio Koivukari teoksessaan *Missä aallot murtuvat*. Isaac Singer: ”Minä olin aikoinani suuri rakastaja, minä kykenin kilpasille vaikka kenen kanssa, mutta kun on kerran täyttänyt seitsemänkymmentä ja on verenpainetta, niin ei enää ole entisensä kaltainen sankari” (*Shosha*). Jose Saramago: ”Vasta seitsemänkymmenenvuotiaasta alkaen ihminen viisastuu, mutta siitä ei silloin ole enää mitään hyötyä, ei hänelle itselleen eikä muillekaan” (*Kaikkien nimet*).

80-vuotiaana ihminen on kyllä jo kirjailijoiden mukaan vanha, parhaimmillaan kuitenkin ns. ”Tervaskanto”. Gabriel Garcia Márquez kertoo: ”Edellisenä vuonna hän oli kahdeksänkymmenvuotispäivänsä kunniaksi pitänyt kolmen päivän virallisen juhlan ja kiitospuheessaan taas kerran torjunut houkutuksen vetäytyä eläkkeelle.” ”Kahdeksänkymmentäyksivuotiaana

hän oli kyllin selväjärkinen käsittääkseen että hän riippui tässä maailmassa vain muutaman hienoisen langan varassa, jotka saattoivat katketa kipua tuottamatta pelkästä asennonmuutoksesta yöaikana.”

Elif Shafakin kirjassa *Valkoinen elefantti* ”Sinan teki liikaa töitä, vaikka oli kahdeksankymmentäviisivuotias. Hänen iässään miehen tulisi levätä, syödä hyvin ja harjoittaa hartautta lasten ja lastenlasten ympäröimänä.” Pentti Linkola pohtii kirjassaan *Voiko elämä voittaa* kiinnostavalla tavalla ihmisen halua elää vanhaksi: ”Eihän ihmisyksilöllekään ole yhden tekevää, elääkö hän 80- vai 81-vuotiaaksi, hän pitää useimmiten lisävuodesta tai lisäpäivästään kiinni kynsin hampain – kuten kaikki luontokappaleet.”

Jörn Donnerin kirjan henkilö ”On saavuttanut 90 iän eli on siis vaaravyöhykkeellä, kuolemankurvassa, jos niin haluaa sanoa” (*Poika ja isä*). Vilhelm Moberg pistää vielä paremmaksi: ”Kaliforniassa oli parahultainen sää koko vuoden ja ilma niin terveellistä hengittää, että ihmiset pysyivät aina terveinä ja elivät monta sataa vuotta” (*Maastamuuttajat 6*). Tämä on korkein ihmisen ikä, mikä teksteissä tuli vastaan, jos ei huomioida iankaikkista elämää.

Yleistä vanhenemisesta

Kirjailijat ovat esittäneet monipuolisia näkemyksiä vanhuuteen liittyvistä muutoksista ihmisen elämässä ja elintoimintoissa. Eero Saarenheimon mukaan taustalla ovat perinnölliset tekijät: ”Geeneihimme on kätkeyty koneisto, joka panee liikkeelle hirvittävän projektin: hiukset harmaantuvat ja harvenevat, hampaat putoavat, katse sumenee ja puhe kangistuu. Vuosien karttuessa ajan kuluminen ehkä onkin ainoa tuntemus, jota vanhuus nopeuttaa” (*Casanova ja Sprengtporten*).

Hjarmar Söderbergin mukaan ”Jokaisen ihmisen käsiala muuttuu lakkaamatta, hieman joka vuosi, kenties hänen itsensä huomaamatta,

mutta väistämättömästi ja varmasti kuin kasvot, ryhti, liikkeet, sielu” (*Tohtori Glas*). Ingmar Bergmanilla on selvä kokonaisnäkemys vanhusten sairauksista. ”Kuusikymmenvuotiaalla on kuusi vaivaa, seitsemänkymmenvuotiaalla seitsemän, ja niin edelleen. Näin minä lasken. Se pitää aika hyvin kutinsa” (*Sarabande*).

Vanhuuden yksinäisyydestä on erilaisia näkemyksiä. ”Vanhuus on ennen kaikkea yksinäisyyttä”, kertoo Svetlana Aleksijevitš kirjassaan *Neuvostoihmisen loppu*. Paavo Haavikon mielestä taas ”Vanhuus on sitä ettei koskaan ole yksin. Nuorena on aina. Vanhana on aina itsensä kanssa kahden eikä unohda sitä. Ei koskaan yksin” (*Yritys omaksikuvaksi*).

Unentarpeen katsotaan vähentyvän iän myötä. ”Oikeastaan aika hassua, mitä vanhemmaksi ja väsyneemmäksi tulen, sitä vähemmän tarvitsen unta. Se ei jotenkin tunnu oikealta. Ehkä ruumiini vaistoaa, ettei minulla ole enää paljon aikaa jäljellä”, kertoo Kjell Westö kirjassaan *Leijat Helsingin yllä*. Ernest Hemingway puolestaan kysyy: ”Mistähän syystä vanhukset heräävät varhain? Saadakseen pitemmän päivän?” (*Vanhus ja meri*).

Muitakin näkemyksiä vanhojen ihmisten tavoista ja ominaisuuksista kirjoista löytyy. Samuel Beckett: ”Vanhat ihmiset itkevät helposti, toisin kuin luulisi” (*Mercier ja Camier*). Bo Carpelan: ”Age before beauty, mikä merkitsee, että aina ne vanhat etuilevat” (*Julius 11 vuotta*). Peter Høeg: ”Hänelle on kehittynyt valikoiva kuulo, kuten usein vanhoille” (*Lumen taju*). Pentti Haanpää: ”Ja niinhän sitä sanottiin, että lämmintä vanha ihminen tarvitsee, ei iloa” (*Kirjeitä kahdesta sodasta*). Anna Kortelaisen mukaan ”Mitä vanhemmaksi ihminen tulee, sitä kernaammin hän kuulisi tarinan omasta syntymästään ja varhaislapsuudestaan. Tuolloin vain ei välttämättä ole enää ketään kertomassa” (*Naisen tie. L. Onervan kapina*).

Antti Eskolan mainiossa kirjassa *Vanhankin voi ajatella* on lohduttaviakin näkemyksiä: ”Vaikka liikkuminen tulee vaikeaksi ja elämänpiiri supistuu, voi kuitenkin ajatella.” ”Tervey-

destäänkin voi aina sanoa, että vaikka se jatkuvasti huononee, niin kyllä se minun elinaikani kestää.”

Vanhuus ja ulkonäkö

Ikääntymiseen liittyvistä ulkonäön muutoksista on kirjallisuudessa paljon havaintoja. Kirjassaan *Täyskäännös* kirjailija Nancy Huston kysyy: ”Miksi ihmiset ikääntyessään tulevat rumemmiksi eikä kauniimmiksi?” Etenkin kasvojen ikämuutoksista on runsaasti näkemystä. Graham Greene: ”Kasvot kurkistivat majan ovenpielestä ja hävisivät nopeasti – vanhan naiset kasvot, mutta eihän intiaaneista milloinkaan voinut sanoa – ehkäpä hän ei ollut yli kolmenkymmenen” (*Voima ja kunnia*) ja Pentti Haanpää: ”Hyvin vanhan ihmisen kasvot voivat olla jollakin tavalla kauhistuttavat, omituisen ilmeettömät ja liikkumattomat, harmaat, mulanväriset, täynnä juovia ja halkeamia” (*Iisakki Vähäpuheinen ja muita teoksia*).

Samasta aiheesta on muitakin tarkkoja kuvauksia. Mihail Bulgakov: ”Tummat renkaat ympäröivät hänen silmiään, posket riippuivat ja alaleuka oli valahtanut alas” (*Saatana saapuu Moskovaan*). Jeanette Winterson: ”Vanhoilla ja sairailla sieraimet lervahtavat, silmäkuopat muuttuvat anoviksi syviksi lammiksi. Suu veltostuu, hampaiden puolustusmuuri sortuu. Korvatkin pullistuvat kuin trumpetit. Ruumis tekee tietä madoille” (*Ihoon kirjoitettu*) ja Veikko Huovinen: ”Yleensä vanhenemisen näkee parhaiten suusta ja leuan ilmeistä. Jotain ohutta ja avuttomuutta ilmestyy ties mistä suun seutuun. Jotain tyytymättömyyttä, petetyksi tulemista, vähän katkeruuttakin. Ikään kuin lapsi itkun jälkeen” (*Konsta Pylkkänen etsii kortteeria*).

Tukan väri muuttuu usein iän myötä. Kjell Westö: ”Vahva liinatukka oli harmaantunut, silmien ympärillä oli entistä enemmän harakanvarpaita ja poskien juonteet olivat syvemmät” (*Leijat Helsingin yllä*). Sally Salminen: ”Hänen tukkansa hohti valkeana kuin vastasatanut lumi,

ja vanhuus kynti vakojaan hänen kasvoihinsa” (*Katriina*). Nikos Kazantzakis: ”Meni muitakin jouluja, vuodet vierivät, Kira-Polikseni haalistui valkotukkaiseksi, kadotti povensa, menetti hampaansa, sai viikset” (*Veljesviha*).

Mies voi alkaa muistuttaa isäänsä vanhetessaan. ”Partaa ajaessani näen isän hopeanharmaan sängin omassa leuassani”, kertoo Joseph Brodsky kirjassaan *Ei oikein ihmisenkään*. ”Silloin hän tajusi että mies tietää alkavansa vanhentua kun hän rupeaa muistuttamaan isäänsä” (Gabriel Garcia Márquez. *Rakkautta koleran aikaan*). Aina ei näin käy. ”Ehkä isäni oli kateellinen minulle joka olin nuori ja komea, tai ainakin tuore, kun taas hän oli jo vanha, turvoksissa ja violetti” (Samuel Beckett. *Piiritetyn huoneen novelleja*).

Kirjassaan *Jokamies* Philip Roth vähättelee vanhuuden ulkonäön muutoksia. ”Nyt hän istui vuoteella Millicentin vieressä ja tarttui häntä kädestä ajatellen: nuorena tärkeintä on ruumiin ulkopinta, miltä ulospäin näytät. Vanhetessa tärkeintä on sisäpuoli, eivätkä ihmiset enää välitä miltä näytät.”

Vanhuus positiivisena asiana

Panu Rajalan kirjassa *Lasin kirkas, hullunrobkea*, joka kertoo Aila Meriluodon elämästä, on useita myönteisiä kuvauksia vanhuudesta. ”Mulla on hyvät geenit, vanhemmat eli vanhoiksi. Äsken oli joku kysely, haluatteko elää satavuotiaaksi. Mä vastasin että totta kai haluan.” ”Aila on täyttänyt 85, hänen puheensa pulppuilee edelleen eloisesti, naurunsa helähtää, hän tirskuu kuin nuori tyttö.” ”Miksi kukaan ei sanonut, että vanhuus on tällaista? Mieleöntöntä rikkautta.” Ja kirjassaan *Suomussalmen sulttaani* Panula kertoo, että Kianto oli 79-vuotiana yhä viriilissä kunnossa. Myös Antti Tuuri antaa vanhuksille toivoa kirjassaan *Matkoilla Euroopassa*: ”Marc Chagall oli yli yhdeksänkymmentävuotias kirkon ikkunoiden lasimalaukset tehdessään.”

Vanhuus ikävänä asiana

Vanhuutta kuvataan usein myös ikävänä asiana. Vastikään edesmennyt kirjailija ja psykiatri Claes Andersson antaa rankan arvion kirjassaan *Oton elämä*: ”Vanheneminen on itse asiassa helvetinmoista paskaa. Ja pitäisi kieltää lailla, siitä pitäisi saada kuolemantuomio.” Asko Sahlberg kertoo kirjassaan *Herodes*: ”Hänelle on käynyt niin kuin meille kaikille vuosien myötä käy: hänen ihonsa muistuttaa pergamenttia ja katseensa vettyy usein, suonet kohoilevat hänen läiskikkäissä kämmenselissään ja hänen varjonsa pyrkii kätertymään kasaan” ja toteaa, että vuodet ovat ensin miehen ystäviä ja sitten niistä tulee hänen pahimpia vihollisiaan.

Lars Sundin mukaan ”Ruumis reistaili kuin kulunut puimakone; ristiselkää juuli alituinen kipu, nivelet olivat jäykät ja suonikohjut piirtyivät hänen pohkeissaan kuin ryhmyiset koivunjuuret. Pahinta kuitenkin oli että näkö sumeni” (*Erikin kirja*). Riitta Kylänpää kertoo, että Pentti Linkolaakin vanhuus ahdistaa: ”Minusta on tullut vanhus. Ei vanha, vaan vanhus... raihnas” (*Pentti Linkola – Ihminen ja legenda*).

Muutkin kirjailijat valittavat vanhuuden tulemistä. Anton Tšehov: ”Kirottu, inhottava vanhuus. Piru sen periköön” (*Vanja-eno*). Marianne Alopaeus: ”Minä en halua tulla vanhaksi, se on kuivettumista, kutistumista, persoonallisuuden hajoamista” (*Pimeyden ydin*) ja Rosa Liksom: ”Vanhuus alko heittelehtimään hiekkaa minun rattaisiin enkä mie päässy enää hoitamaan karjaa. Oli se mulle kova paikka” (*Reitari*).

Ivan Turgenev kertoo: ”Mummoni eli 85-vuotiaaksi ja kuinka hän saikaan kärsiä. Iho oli aina tumma, hän oli kuuro, koukkuselkäinen, yski lakkaamatta, oli itselleen taakaksi. Onko sellainen mitään elämää?” (*Isät ja lapset*). Nikos Kazantzákis: ”On synti, on väärin, hän mutisi, että ihmisen nuoruus ei kestä tuhatta vuotta. Jumala ehkä pelkää, että otamme vallan häneltä, vähitellen ja kierosti hän riisuu meidät aseista – vie meiltä hampaat, panee polvet

horjumaan, murskaa munuaisemme, samentaa silmämme ja saattaa nenän ja suun vuotamaan” (*Vapaus tai kuolema*). Kari Enqvistin ja Janne Saarikiven keskustelukirjassa *Ainoa mitä jää* todetaan: ”Noin 90 vuotta kenties, enin, mitä kukaan voi rehellisesti odottaa. Sydänkohtaus, aivoinfarkti, syöpä, masennus ja itsemurha. Onnettomuus. Ne odottavat meitä kaikkia.”

Panu Rajala on kuvannut kirjoissaan myös vanhuuden ikäviä puolia. ”Vanhuus on kamala. Varsinkin kun sitä ei pysty hyväksymään toisesa.” ”Näkö heikkenee, hampaat tippuvat, kävely hidastuu, nivelet nakshtelevat”. Hänen mukaansa Veijo Meri on sanonut, että kirjailijan vanhuus on kamala.

Muutamat kirjailijat ovat pohtineet sekä vanhuuden hyviä että huonoja puolia. Veikko Huovisen mukaan ”Vanhuus on pöljää aikaa, vaan kehuvathan ne jotkut vanhojen viisautta ja elämän ymmärtämistä. Missä lienee oikea totuus” (*Konsta Pylkkänen etsii kortteeria*). Kirjassa *Pentti Haanpään parhaat* todetaan, että ”Vanhuus – se ei liene mitään olennaisesti pahaa. Se on vain eräs aikakausi ihmiselämässä, yhtä arvokas kuin nuoruuskin, nautittava omalla tavallaan.” Timo Airaksinen pohtii *Sini-valkoisessa kirjassaan*: ”Syksyllä 2014 saatiin selville, että vanhojen mielestä juuri vanhuus on oman elämän parasta aikaa. En osaa olla ollenkaan samaa mieltä.”

Dementia ja muistisairaudet

Nämä väestön vanhenemisen myötä lisääntyneet sairaudet ovat saaneet huomiota kirjailijoilta. Claes Andersson opastaa, että ”Älä usko professoriin, joka sanoi: jos on tarpeeksi älykäs, huomaa, kun dementoituu. Sitä ei huomaa. Dementiasi on juuri sitä, että et huomaa” (*Sanat, että eläisimme*). Merete Mazzarella: ”Minäkin pelkään dementoitumista. En tunne ketään ikäistäni, joka ei pelkäisi omaa tai jonkun läheisensä dementoitumista” (*Matkalla puoleen hintaan*). Arne Nevanlinna: ”Sitten kun dementia on hävittänyt järjen, pitkä pu-

nainen pilleri ja pyöreä vaaleansininen pilleri kertovat, että on aamu, ja lyhyt punainen pilleri ja valkoinen pilleri jossa on syvennys keskellä, että on ilta” (*Marie*). Riikka Pulkkinen: ”Dementoitunut mieli, se on aivan niin kuin kaleidoskooppi. Kaleidoskoopilogiikka. Todellisuus sirpaloituu ja sirpaleet yhdistyvät uudella tavalla” (*Raja*).

Timo Airaksisen mukaan korkea ikä on todellinen taakka, koska muistisairaudet lisääntyvät koko ajan ja ne yhdessä aistien heikkenemisen kanssa, tekevät hyvästä vanhuudesta tyhjän farssin. Rosa Liksom kertoo: ”Olen tilanu tyttäreltäni Tanjalta äylä aattelevan telefoonin, jolta mie voin kysyä mitä vain ko minun muisti on alkanu pikkuhiljaa reistailemaan” (*Väliaikainen*). Mutta jotain hyvääkin löytää Arne Nevanlinna: ”Oletko muuten kuullut mikä hyvä puoli Alzheimerin syndroomassa on? En ole, kerro. Siihen kun sairastuu tapaa koko ajan uusia ihmisiä” (*Marie*).

Naisten ja miesten vanheneminen

Naisten vanhenemisestä on kirjallisuudessa jostain syystä paljon enemmän näkemyksiä kuin miesten vanhenemisestä. Erno Paasilinna: ”Vanhat älyköt ovat yhtä kiusallisia ilmiöitä kuin vanhat kaunottaret, jotka muistavat itsensä vain nuorina” (*Lausui alustaja, joka korostti*). Heidi Köngäs: ”Päätän leipoa. Äiti seuraa toimiani tarkasti. Hän haamuleipoo käsillään, onko se vanhojen naisten ilmakitaraa vai mitä?” (*Hyväntekijä*). Marja-Liisa Vartio: ”Ne naiset joilla on nuorena erityisen kaunis iho, heleä persikkaiho, vanhenevat aikaisemmin kuin muut” (*Kaikki naiset näkevät unia*).

Erica Jongin mukaan ”Viidenkymmenen iässä nainen voi olla joko parhaimmillaan tai yhtä rauniota – tai mikä vielä pahempaa, hän saattaa olla raunio julkisivunsa takana” (*Serenissima*). Samuel Beckett: ”Toivoin että hän olisi murtautunut reisiluunsa, vanhojen naisten reisiluut murtuvat helposti, mutta eivät tarpeeksi helposti, eivät ollenkaan” (*Piiritetyt huoneen novelleja*).

Joel Lehtonen: ”Maissi-rouva oli kyllä jo viime kevätpuolella huomannut, että harmaat hapsset, ne tulevat, niitä ilmestyy. Mutta aina ne huomattessaan hän oli nyppinyt ne tarkoin sormillaan pois. Ah, että vanhuuden pitää tulla” (*Kerran kesällä*). Lapsettomuuttaan muistelee Sirpa Kähkösen kirjan henkilö: ”Ja nyt minä olen vanha mummo, enkä ole minä koskaan saanut lasta imettää. Ymmärtääkö Anna miten katkera minä olen ollut?” (*Mustat morsiamet*).

Vanhenevien miesten ei ehkä kannata juoda alkoholia. Juhani Aho kertoo kirjassaan *Helsinkiin*, että ”Monet suuret miehet eivät ole juoneet muuta kuin vettä ja saavuttaneet korkean iän. Olut, jonka voi lukea alkoholijuomiin, kuluttaa voimia.” Kalle Päätalon kirjan henkilöllä on monia ongelmia: ”Kyrpä ei enää seiso, vaikka Elizabeth Taylor tulisi kaksikymmenkesäisenä tuohon alasti keikistelemään. Ja viina rupeaa korkeintaan väsyttämään” (*Sateenkaari pakenee*). Antti Tuurin kirjassa *Bospor Express* on tärkeä elämänohje miehille: ”Sellainen mies pärjää maailmassa, joka tulee toimeen vanhojen naisten kanssa.”

Vanhenemisen hallinta

Miten vanhenemistä voisi paremmin hallita ja hillitä? ”Vanhan ja helposti masentuvan ei kannattaisi jättää käyttämättä mitään innostuksen lähdeä” (Antti Eskola. *Mikä henki meitä kantaa*). ”Pahin vanhenemisessä väijyvä vihollinen on itsensä, pessimismi ja öisten painajaisen dokumenttimäinen julmuus” (Claes Andersson. *Hiljaiseloa Meilahdessa*).

Ruokavaliostakin on ohjeita. Pauliina Rauhala: ”Ääreisverenkierto oli iän myötä heikentynyt, vaikka hän söi valkosipulia, inkivääriä ja nokkosta.” (*Synninkantajat*). Antti Tuuri: ”Kerma on epäterveellistä, sen korkea rasvaprosentti sisälsi vaarallisia kolesteroleja ja rasva muodosti kahvin kanssa syöpää aiheuttavia kemiallisia yhdisteitä, joita varsinkin vanhenevan miehen oli syytä välttää” (*Suomi elää metsistään*).

Liikuntakin on suositeltu. Arto Seppälän näytelmä *Viisi naista kappelissa*: ”Jalat on huonot. Paremmat kun olisivat niin tansseihin painelisin niin että norkoolit soi. Niitä on nyt päivätanssejakin. Ja eläkeläisille. Kaikenlaista.” Lars Sundin kirja *Onnellinen pieni saari* opastaa: ”Säännöllinen sauvakävely on kuulemma hyväksi sydämelle ja armeliasta nivelille ja hyvä liikuntamuoto sellaisille kuin minä, jonka parasta ennen – päiväys on mennyt jo ohi.”

Myös tekonivelkirurgia voi tuoda apua. Jörn Donner: ”Tietyissä iässä, josta harvemmin puhutaan tuotantoyhteiskunnan näkökulmasta, ihmiset alkavat yhä enemmän kaivata remointia, joissakin tapauksissa varaosien vaihtoa, kirurgisia toimenpiteitäkin, joilla asianosaiset voidaan pelastaa uuteen elämään tai joilla ainakin annetaan heille lisää aikaa” (*Bergman: muistelma*). Esko Valtaosa kysyy: ”Mitä järkeä on kärsiä kelvottomista lonkista kun voimme asentaa keinoniveliä?” (*Kotona maailmankaikkeudessa*).

Vanhusten lääkehoidosta on myös mainintoja. Raija Orasen kirjassa *Kaiken takana Kekkonen* kerrotaan: ”Kekkonen oli nähnyt mainoksen uudesta lääkkeestä nimeltä Gerovital, jonka kehuttiin antavan elinvoimaa. Hän käski hankkia sitä ja aloitti kuurin heti. Pian oli muka tuntuvinaan vitaalimmalta, ja hän halusi uskoa, että tunne oli todenperäinen eikä pelkkää toiveunta.” Lääkäri Heidi Mäkinen ihmettelee

kirjassaan *Ei saa mennä ulos saunaibolla* median ristiriitaisia näkemyksiä vanhusten lääkitsemisestä: ”Lehtijuttujen perusteella mummut joko riutuvat kivuisa lääkityksen puutteessa tai heidät lääkittiin kipulääkkeillä tajuttomiksi.”

Lopuksi

Kirjallisuudessa käsitellään monipuolisesti vanhuuteen liittyviä ilmiöitä. Varmaankin kirjailijoiden omat kokemukset ikääntymisestään ovat monen kuvauksen taustalla. Useimmat näkemykset ovat, ikävä kyllä, vanhenemisen kielteisiä puolia korostavia. Mutta onneksi mukana on positiivisiakin näkökulmia, jotka hieman auttavat meitä suurten ikäluokkien ihmisiä kohtaamaan vanhuutemme.

Yhteydenotto:

Jukka Mustonen

Sisätautiopin emeritusprofessori

Tampereen yliopisto

jukka.mustonen@tuni.fi

Suurin osa siteerauksista löytyy kirjasta Mustonen, J. (2018). Paistettu sipuli auttaa paiseissa (Kustannus HD), joka sisältää lyhyitä, lääketieteeseen ja elämään liittyviä lainauksia yhteensä 652:sta kirjasta.

Kirjallisuus

- Aho, J. (1974). *Helsinkiin*. Hämeenlinna: Arvi Karisto. Alkuperäisjulkaisu 1889.
- Airaksinen, T. (2016). *Sinivalkoinen kirja*. Helsinki: Arktinen Banaani.
- Aleksijevitš, S. (2018). *Neuvostoihmisen loppu*. Suom. Vappu Orlov. Helsinki: Tammi. Alkuperäisjulkaisu 2013.
- Alopaues, M. (1975). *Pimeyden ydin*. Suom. Elvi Sinnervo. Helsinki: Uusikirjakerho. Alkuperäisjulkaisu 1965.
- Andersson, C. (1997). *Sanat, että eläisimme*. Porvoo: WSOY.
- Andersson, C. (2011). *Oton elämä*. Suom. Liisa Ryömä. Porvoo: WSOY.
- Andersson, C. (2016). *Hiljaiseloa Meilahdessa. Oton elämä 2*. Suom. Liisa Ryömä. Helsinki: WSOY.
- Beckett, S. (2003). *Mercier ja Camier*. Suom. Tarja Roinila. Helsinki: Basam Books. Alkuperäisjulkaisu 1946.
- Beckett, S. (2000). *Piiritetyn huoneen novelleja*. Suom. Anni Sumari. Helsinki: LIKE. Alkuperäisteos 1954.
- Bergman, I. (2004). *Sarabande*. Suom. Petteri Granström. Helsinki: LIKE. Alkuperäisjulkaisu 2003.

- Brodsky, J. (1987). *Ei oikein ihmisenkään*. Suom. Kalevi Nyytjäjä ja Eva Siikarla. Helsinki: Tammi. Alkuperäisjulkaisu 1986.
- Bulgakov, M. (1966). *Saatana saapuu Moskovaan*. Suom. Ulla-Liisa Heino. Porvoo: WSOY. Alkuperäisjulkaisu 1928–1940.
- Carpelan, B. (1982). *Julius 11 vuotta*. Suom. Eila Kivikkaho. Helsinki: Otava.
- Donner, J. (2009). *Bergman: muistelma*. Suom. Raija Mattila. Helsinki: Otava.
- Donner, J. (2014). *Poika ja isä*. Suom. Kari Koski. Helsinki: Otava.
- Dostojevski, F. M. (1979). *Riivaajat 1*. Suom. Ida Pekari. Helsinki: Otava. Alkuperäisjulkaisu 1872.
- Eskola, A. (2009). *Mikä henki meitä kantaa*. Helsinki: Tammi.
- Eskola, A. (2019). *Vanhanakin voi ajatella*. Tampere: Vastapaino.
- Enqvist, K. & Saarikivi, J. (2017). *Ainoa mitä jää*. Helsinki: WSOY.
- Gorki, M. (1979). *Lapsuuteni*. Suom. Juhani Konkka. Helsinki: Tammi. Alkuperäisjulkaisu 1913.
- Greene, G. (1965). *Voima ja kunnia*. Suom. Tauno Tainio. Helsinki: Tammi. Alkuperäisjulkaisu 1940.
- Haanpää, P. (1977). *Kirjeitä kahdesta sodasta*. Helsinki: Otava. Alkuperäisjulkaisu 1939–1944.
- Haanpää, P. (1989). *Iisakki Vähäpuheinen ja muita teoksia*. Helsinki: Otava.
- Haanpää, P. (2018). *Pentti Haanpään parhaat*. Helsinki: Into Kustannus.
- Hemingway, E. (1983). *Vanhus ja meri*. Suom. Tauno Tainio. Helsinki: Tammi. Alkuperäisjulkaisu 1955.
- Hoeg, P. (1994). *Lumen taju*. Suom. Pirkko Talvio-Jaatinen. Helsinki: Tammi. Alkuperäisjulkaisu 1992.
- Huovinen, V. (2004). *Konsta Pylkkänen etsii kortteeria*. Helsinki: WSOY.
- Huston, N. (2001). *Täyskäänös*. Suom. Annikki Suni. Jyväskylä: Gummerus. Alkuperäisjulkaisu 1994.
- Jong, E. (1990). *Serenissima*. Suom. Hilikka Pekkanen. Helsinki: Otava. Alkuperäisjulkaisu 1987.
- Kazantzákis, N. (1981). *Vapaus tai kuolema*. Suom. Elvi Sinervo. Helsinki: Tammi. Alkuperäisjulkaisu 1953.
- Kazantzákis, N. (1981). *Veljesviha*. Suom. Kyllikki Villa. Helsinki: Tammi. Alkuperäisjulkaisu 1963–1966.
- Koivukari, T. (2005). *Missä aallot murtuvat*. Helsinki: Johnny Kniga.
- Kortelainen, A. (2006). *Naisen tie. L. Onervan kapina*. Helsinki: Otava.
- Kylänpää, R. (2017). *Pentti Linkola – Ihminen ja legenda*. Helsinki: Siltala.
- Kähkönen, S. (2016). *Mustat morsiamet*. Helsinki: Otava. Alkuperäisjulkaisu 1998.
- Köngäs, H. (2006). *Hyväntekijä*. Helsinki: Otava.
- Lehtonen, J. (1986). *Kerran kesällä*. Helsinki: SKS. Alkuperäisjulkaisu 1917.
- Liksom, R. (2002). *Reitari*. Helsinki: WSOY.
- Liksom, R. (2014). *Väliaikainen*. Helsinki: Like Kustannus.
- Linkola, P. (2004). *Voiko elämä voittaa*. Helsinki: Tammi.
- Márquez, G. G. (1988). *Rakkautta koleran aikaan*. Suom. Matti Brotherus. Porvoo: WSOY. Alkuperäisjulkaisu 1985.
- Mazzarella, M. (2010). *Matkalla puoleen hintaan*. Suom. Raija Rintamäki. Helsinki: Tammi.
- Moberg, V. (1975). *Maastamuuttajat 6. Raivaajat 2*. Helsinki: SSKK. Alkuperäisjulkaisu 1956.
- Mäkinen, H. (2016). *Ei saa mennä ulos saunaiholla*. Hämeenlinna: Karisto.
- Nevanlinna, A. (2008). *Marie*. Helsinki: WSOY.
- Oranen, R. (2010). *Metsästäjän sydän*. Helsinki: Teos.
- Paasilinna, E. (1989). *Lausui alustaja, joka korosti*. Helsinki: Otava. Alkuperäisjulkaisu 1967–1987.
- Pulkkinen, R. (2006). *Raja*. Jyväskylä: Gummerus.
- Päätaalo, K. (1996). *Sateenkaari pakenee*. Jyväskylä: Gummerus.
- Rajala, P. (2011). *Lasin kirkas, bullunrobkea*. Helsinki: WSOY.
- Rajala, P. (2018). *Suomussalmen sulttaani. Ilmari Kiannon elämä*. Helsinki: SKS.
- Rauhala, P. (2018). *Synninkantajat*. Helsinki: Gummerus.
- Roth, P. (2007). *Jokamies*. Suom. Arto Schroderus. Helsinki: WSOY. Alkuperäisjulkaisu 2006.
- Saarenheimo, E. (2006). *Casanova ja Sprengtporten*. Helsinki: Tammi.
- Sahlberg, A. (2013). *Herodes*. Helsinki: WSOY.
- Salminen, S. (2018). *Katriina*. Suom. Juha Hurme. Helsinki: Teos. Alkuperäisjulkaisu 1936.
- Saramago, J. (2000). *Kaikkien nimet*. Suom. Erkki Kirjalainen. Helsinki: Tammi. Alkuperäisjulkaisu 1997.
- Seppälä, A. (1981). *Viisi naista kappelissa*. Espoo: Weilin + Göös.
- Shafak, E. (2016). *Valkoinen elefantti*. Suom. Maria Erämaja. Helsinki: Gummerus. Alkuperäisjulkaisu 2014.

- Sillanpää, F. E. (1967). *Hurskas kurjuus*. Helsinki: Otava. Alkuperäisjulkaisu 1919.
- Singer, I. (1979). *Sbosha*. Suom. Jukka Kempainen. Helsinki: Tammi. Alkuperäisjulkaisu 1978.
- Solženitsyn, A. (1970). *Ensimmäinen piirini*. Suom. Esa Adrian. Helsinki: Tammi. Alkuperäisjulkaisu 1968.
- Sund, L. (2004). *Erikin kirja*. Suom. Liisa Ryömä. Helsinki: WSOY. Alkuperäisjulkaisu 2003.
- Sund, L. (2007). *Onnellinen pieni saari*. Suom. Katriina Savolainen. Helsinki: WSOY.
- Söderberg, H. (2006). *Tohtori Glas*. Suom. Kyllikki Villa. Jyväskylä: Gummerus. Alkuperäisjulkaisu 1905.
- Tšehov, A. (2007). *Vanja-eno*. Suom. Martti Anhava. Helsinki: Otava. Alkuperäisjulkaisu 1899.
- Turgenev, I. (1982). *Isät ja lapset*. Suom. Juhani Konkka. Helsinki: Kirjayhtymä. Alkuperäisjulkaisu 1862.
- Tuuri, A. (1996). *Suomi elää metsistään*. Helsinki: Otava.
- Tuuri, A. (2006). *Suuri asejuna Pietarista*. Loimaa: Kustannus HD.
- Tuuri, A. (2011). *Matkoilla Euroopassa*. Helsinki: Otava.
- Tuuri, A. (2013). *Bospor Express*. Helsinki: Otava.
- Valtaoja, E. (2001). *Kotona maailmankaikkeudessa*. Jyväskylä: Gummerus.
- Vartio, M.-L. (2012). *Kaikki naiset näkevät unia*. Helsinki: Teos. Alkuperäisjulkaisu 1960.
- Waltari, M. (2002). *Johannes Angelos*. Helsinki: WSOY. Alkuperäisjulkaisu 1952.
- Westö, K. (1996). *Leijat Helsingin yllä*. Suom. Arja Tuomari. Helsinki: Otava.
- Winterson, J. (1993). *Ihoon kirjoitettu*. Suom. Raija Marttila. Helsinki: Otava. Alkuperäisjulkaisu 1992.